

ŞAP: AVRUPA 200 YIL BOYUNCA OSMANLI'DAN İTHAL ETTİ

Sümerler, şapı 4000 yıl önce çeşitli amaçlarla kullanmıştı. Sümerlerin kil tabletlerinde, deri tabaklamanın ve tekstil boyamanın başarısının şapın kalitesine bağlı olduğu yazılıdır. Kil tabletlerde, şapla ilaç yapılışı da anlatılır. Bir tablette; “Şapı toz hale getir ve kamışla hastanın kulağına üfle” denilmekte, diğerinde ise şap-soda karışımıyla ağzın nasıl temizleneceği anlatılır. Sümer tabletlerinde, papatyayla saç boyanırken karışıma şap katılması önerilir. Sümerler, Anadolu’daki üreticilerin alunit adlı minerali yüksek sıcaklıkta kavurarak elde ettiği şapı kullanırdı. Kil tabletlerde, “Hitit ülkesinden gelen şapı kullanın” ifadesine sıkça rastlanır. Bu belgeler; Selçuklu ve Osmanlı dönemlerindeki şap ihracatının 4000 yıl önceye uzandığını göstermektedir. Osmanlı döneminde, Avrupa’ya şap ihracatını Cenevizli ve Venedikli tüccarlar yapardı. Fatih döneminde, şapın satış fiyatı artırılınca Avrupalılar alternatif aramaya başladı. İtalya’da, G. da Castro 1461’de Roma yakınındaki Tolfa’da zengin şap minerali kaynakları buldu. Vaftiz babası olan Papa II. Pius’a yazdığı mektupta “Türlere karşı bir zaferi bildiriyorum. Yün boyamakta kullandığımız şapı bize satarak yılda 300 bin dukamızı alıyorlar. Yedi dünyaya yetecek kadar şapa sahip dağlar buldum. Minerali kavurarak şap üretmek için gereken ocakları yaptırırsanız tüm Avrupa’ya şap satarsınız. Türkler de büyük karlarını kaybeder.” diye yazmıştı.

Papa II. Pius

Papa, şap parasıyla haçlı seferi planladı

Tolfa’da keşfedilen şap kaynakları Papa’nın arazilerindeydi. Papa II. Pius, 1462’de şap üretimini başlatıp Osmanlılar’dan şap ithalini yasakladı. Şaptan elde edilen parayı 1463’te diğer papalık gelirlerinden ayırdı. Parayı, yeni Haçlı Seferleri

başlatmak için biriktirdi. Yeni Papa II. Paul, 1464'te seçilince aynı politikayı sürdürdü. Medici ailesi, 1466'da şap madenlerinin 9 yıllık işletme hakkını alınca satış fiyatını artırdı. İngiltere'deki tekstil üreticileri, Medicilerin pahalı şapını almayıp Osmanlı şapını ithal etmeye başladı. Papa; şapın ucuzlaması nedeniyle yeterli kar elde edemeyince Napoli Kralı ile 1470'te bir antlaşma imzalayarak şap tekeli oluşturdu. Tekelleşmenin amacı, sattıkları şapın fiyatını yüksek tutarak karlarını arttırmaktı. Antlaşma 25 yıl geçerli olacaktı ama iki yıl sonra bozuldu. Papa IV. Sixtus 1472'de göreve başladı. Osmanlı şapına 1474'te tekrar izin çıkınca Avrupa'da şap ucuzladı. Papa; 1476'da şap satış yetkisini, Medici ailesiyle kavgalı olan Pazzi ailesine verdi. İki yıl sonra Pazzilerin elemanları, Medici ailesinin lideri Lorenzo de'Medici'yi yaralayıp kardeşini de öldürdü. Papa, Pazzi ailesinin satış yetkisini iptal edip yetkiyi Cenovalı bir aileye verdi. Medici ailesi, 1488'de tekrar şap satış yetkisi aldı. Papa, 1500'de şap satış yetkisini banker A. Chigi'ye verdi. Chigi, şapa aşırı zam yapınca şikayetler arttı. Osmanlı şapının ithal edilmesi için 1504'te izin çıkınca şap yine ucuzladı. İngiltere Kralı VII. Henri, Papa şapın fiyatını artırırsa Osmanlı şapı dışında şap almayacağını açıkladı. Papa, İngiltere'ye fiyat garantisi verip Kral ile anlaşarak 1506'da Osmanlı şapını tekrar yasakladı. Bu yasaklamayla; papanın serveti katlanarak arttı, A. Chigi de en zengin Avrupalı oldu.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü